

Voetnoten bij Van Nooy

In het vorige nummer verscheen de 5e aflevering van de serie „De r.k. gemeenschap van De Meern” door J.H.P. Heesters, waarin de persoon van Gerardus van Nooy, pastoor van Oudenrijn (1800-1810), ter sprake kwam. Dhr. Heesters nam Van Nooy enigszins in bescherming tegen het strenge oordeel dat enkele jaren geleden over hem werd gevelde door de kerkhistoricus A.H.M. van Schaik in diens *Rijngaard des Heren* (De Meern 1990): Van Nooy had vanaf 1810 immers bijna twintig jaar lang het „niet benijdenswaardige” aartspriesterschap van Utrecht met het pastoraat van Maarssen gecombineerd. De redactie ontving hierop een brief van dhr. Van Schaik, waarin deze zijn eerder gevelde oordeel motiveert.

Mijn notitie over pastoor, later aartspriester, G. van Nooy in *Rijngaard des Heren* (De Meern 1990) stond in het inleidende hoofdstuk van dat boekje (p. 11), dat als geheel bedoeld was om de periode 1940-1990 te belichten. Volgens de heer J.H.P. Heesters heb ik met die enkele terloopse opmerkingen de tweede pastoor van Oudenrijn (1800-1810) tekort gedaan; zie zijn „De r.k. gemeenschap van De Meern 5”, p. 32-33.

Ik heb Van Nooy in mijn *Rijngaard* incapabel genoemd, „lui en dom” en zelfs „een eclatante mislukking”. Omdat ik indertijd die kwalificaties niet op stevige voetnoten heb kunnen zetten, licht ik ze hierbij kort toe.

Met de nagedachtenis van pastoor (eerst van Oudenrijn, later van Maarssen), aartspriester (van Utrecht) en vice-superior (van de Hollandse Zending) Gerrit van Nooy is het vreemd gegaan. Hij was bevriend met de katholieke voorvechter en veelschrijver J.G. le Sage ten Broek, die hem uitliedde met zijn *Ter nagedachtenis van den hoogwaardigsten Heere Gerardus van Nooy*, een lofdicht van meer dan honderd alexandrijnen, in 1833 bij Van Rossum in Utrecht uitgegeven. In 1841 heeft Le Sage opnieuw de reputatie van Van Nooy verdedigd. In dat jaar circuleerden er geruchten (die wel inderdaad op waarheid berustten) dat tegen de voormalige aartspriester indertijd te Rome beschuldigingen waren ingebracht. Daarna is de herinnering aan Van N. geruime tijd in het teken van deze voorbarige verheerlijking blijven staan. Onder meer bij een eerdere geschiedschrijver van de parochie Oudenrijn, de nijvere amateur L.J. van der Heijden, die hem in navolging van pastoor R. Smeets (in *Archief Aartsb. Utrecht XXXIX*, 1913) zelfs „hoogst bekwaam” noemt. Dit zou dan ook de reden zijn waarom hij in 1809 tot coadjutor van de zieke aartspriester J. van Engelen en een jaar later tot diens opvolger werd benoemd. Na de plotselinge dood van de vice-superior Luigi Ciamberlani in 1827 werd Van Nooy tot „waarnemend vice-superior” aangesteld (een curieuze verdubbeling: „vice” betekent al waarnemend, zodat we hier met een waarnemer van de waarnemer te maken hebben), een post waaruit hij in 1829 plotseling werd ontslagen. Van N. overleed in 1832.

In het grote gedenkboek *In vrijheid herboren* uit 1953 weet L.J. Rogier hierover van de prins (nog) geen kwaad. Drie jaar later, in de gewijzigde herdruk van dat boek met de titel *Katholieke Herleving*, geeft dezelfde auteur te kennen dat zedelijke afdwalingen van sommige priesters in de Hollandse Zending rond 1820 aanleiding waren tot ontslag en soms zelfs tot ingrijpen van de justitie. En hij precieseert: „De

lang angstvallig verborgen gehouden, eerst onlangs openbaar gemaakte reden, die in 1829 tot het plotseling ontslag van de waarnemende vice-superior en aartspriester Gerrit van Nooy leidde, wijst in dezelfde richting”.

Dat „onlangs openbaar gemaakt” verwijst naar de biografie die A.F. Manning in 1956 publiceerde van C.R.A. van Bommel (Utrecht-Antwerpen, 1956) en waarop hij bij Rogier in Nijmegen promoveerde. Van Bommel was de stichter van het seminarie Hageveld en vanaf 1829 bisschop van Luik, vanwaaruit hij veel invloed bleef uitoefenen op de situatie van de katholieken in Noord-Nederland. Hij stierf in 1852, juist vóór het herstel van de hiërarchie waarvoor hij zo had geijverd. In Mannings werk over Van Bommel worden de mis-

stappen van Van Nooy uitvoerig geschetst aan de hand van brieven die diens kapelaan, de jonge en grasgroene Van Bijlevelt, aan Van Bommel stuurde. Dat waren berichten over financiële malversaties, klachten dat de vice-superior zijn dagen doorbracht met kaarten, liefst in vrouwengezelschap, en het relaas over een op heterdaad betrappen van zijn baas op het „boeleren” met verschillende vrouwen onder wie zijn huishoudster, waarbij in één geval zelfs sprake zou zijn geweest van een abortus. Bisschop van Bommel heeft tenslotte, samen met Cappacini, de internuntius in Brussel, Van N. tot ontslagname kunnen bewegen, waarbij, volgens goed klerikaal gebruik, de vuile was binnenshuis bleef. Cappacini schreef later naar Rome dat er voor Van N.'s verwijdering „molte e gravissime ragioni” waren: „vele en zeer ernstige redenen”.

Als vice-superior heeft Van Nooy weinig uitgericht en geen leiding kunnen geven. Zelf had hij geen Romeinse relaties en hij liep volledig aan de hand van Van Bommel, met wie zijn secretaris en kapelaan Van Bijlevelt onder één hoedje speelde.

Deze meldt ooit aan het Luikse orakel dat Van N. keer op keer moet worden aangespoord om een brief waaraan hij ooit was begonnen, eindelijk eens af te maken, en Van Bommel zelf zegt van de vice-superior dat deze „pas wakker wordt als je hem afranselt”. Manning noemt Van Nooy „een zielige figuur”, die als vice-superior „een mislukking” is geweest. Het op bronnenonderzoek gebaseerde feitenmateriaal dat hij aan draagt (p. 76-81), rechtvaardigt deze karakteristiek ten volle. Wat mijzelf betreft, ik meen dat ik mij in de *Rijngaard des Heren* nog mild heb uitgelaten.

Dat men na het overlijden van de aartspriester een annonce de wereld instuurt die een heiligverklaring nabijkomt (afgebeeld in het vorige nummer, p. 33), dat valt nog te begrijpen. Maar een kritiekloos standpunt verdedigen na alles wat intussen over deze man bekend en gepubliceerd is, dat zou niet moeten.

Dr Ton. H.M. van Schaik

Nieuwe leden

Aandewiel, C.J.	De Meern	Kleinwee, M. van	Eemnes
Andel, W.J.M. van	Vleuten	Koopmans, C.J.B.	Vleuten
Arkesteijn, N.C.	Vleuten	Koot, W.	Haarzuilens
Bebelaar, D.	De Meern	Korrel, J.M.F.	De Meern
Besselse, G.	De Meern	Koster, A.M.	Haarzuilens
Bogaard, H.J. van den	De Meern	Kouijzer, Pastor J.	Vleuten
Boogert, H. van den	De Meern	Kraan, G.	De Meern
Broeren-Gresnigt, S.M.	Utrecht	Landman, J.	Vleuten
Brouwer, D.	De Meern	Langeveld, H.R.	Vleuten
Campen, W. van	De Meern	Mandjes, W.	De Meern
Cival, J.H.	De Meern	Mulder, B.J.M.	Harmelen
Clay, W.M.	Vleuten	Nes, A.A.K. van	Loosdrecht
Collard, F.	De Meern	Nieuwpoort, A. van	Vleuten
Dijk, C. van	De Meern	Noordenburg, H.G. van	Amsterdam
Doelen, J.P.M. van den	Vleuten	Nugteren, C.M.	De Meern
Engelen, T.A.M. van	Vleuten	Rietkerken, N.	De Meern
Gemeente Harmelen afd. I.Z.	Harmelen	Rodenburg, J.M.	Vleuten
Goeij, W.A.M. de	Haarzuilens	Roos, C.J.M. de	Utrecht
Graafstal, A.	Vleuten	Rustveld, Drs. J.	Vleuten
Heijkamp, A.	De Meern	Sangers, Mw. A.M.	Utrecht
Hompes, T.	Haarzuilens	Schans, P.M.W. van der	Vleuten
Hoogendoorn-van Dijk, Mw. L.M.	Vleuten	Schenk, P.K.	Vleuten
Horst, N.J.M. van der	Vleuten	Schouten, A.A.	De Meern
Huisman, Mw. Th.	Utrecht	Seumeren, Fr. van	Zwanenburg
Jansen, P.J.	Vleuten	Slaterus-Schaap, G.	De Meern
Jong, W.J. de	Amsterdam	Struik, M.J.	Vleuten
Jonge, C. de	De Meern	Tijmensen, W.G.	Vleuten
Kappers, B.J.	Vleuten	Vries, Dr. Jac. S. de	De Meern
Kempeneers, J.E.M.	Vleuten	Wallene, D.A.P. van	Kockengen
Klabbers-van Berkenstijn, Mw.	Vleuten	Weijden, J.J. van der	De Meern
Klein, H.G.M. de	De Meern	Zijl, J.J.A. van	De Meern
Klein Beekman, R.	Vleuten	Zijl-van Meenen, B. van	Vleuten